

Uchwała nr 32/2026
Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego
z dnia 22 lipca 2026 r.

dotycząca uczestnictwa Polski w programie ramowym
Unii Europejskiej Horyzont Europa

Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego po zapoznaniu się ze stanowiskiem Ministerstwa Finansów dotyczącym bilansu uczestnictwa Polski w programie Horyzont Europa, przedstawia następującą opinię.

Rada stanowczo opowiada się za utrzymaniem i wzmocnieniem pełnego zaangażowania Polski w program Horyzont Europa oraz w kolejny program ramowy Unii Europejskiej. Ewentualne wycofanie się Polski z finansowania programu – motywowane tym, że składka członkowska przewyższa środki bezpośrednio pozyskiwane przez polskie podmioty – byłoby decyzją szkodliwą i krótkowzroczną, opartą na błędnych założeniach.

Rada Główna rekomenduje, aby zamiast rozważania ograniczenia udziału Polski w programie Horyzont Europa, skoncentrować działania państwa na wspieraniu zdolności aplikacyjnych polskich podmiotów – tak, aby liczba pozyskiwanych grantów, a wraz z nią wartość finansowania doskonałych naukowo projektów, realizowanych we współpracy międzynarodowej, systematycznie rosła i aby Polska stała się również finansowym beneficjentem programu.

1. Solidarność europejska jako fundament

Budżet Unii Europejskiej oraz jej programy celowe nie mogą być traktowane w sposób czysto transakcyjny. Wspólnota opiera się na fundamentalnej zasadzie solidarności współfinansowania, a próba selektywnego wybierania wyłącznie tych mechanizmów, które przynoszą natychmiastowy zysk finansowy, podważa sens integracji europejskiej i dostarcza argumentów na rzecz kwestionowania przez inne państwa korzystnych dla Polski reguł wideningowych. Sukces europejskiej nauki i innowacji zależy od solidarnego zaangażowania wszystkich państw członkowskich. Polska jako kraj będący jednocześnie jednym z największych beneficjentów funduszy strukturalnych i polityki spójności ma moralny i formalny obowiązek współfinansowania celów strategicznych Unii Europejskiej, w tym rozwoju nowoczesnych technologii. Rezygnacja z udziału w Horyzoncie Europa z powodów księgowych nie tylko zamknęłaby polskim naukowcom drzwi do prestiżowych sieci badawczych, ale przede wszystkim podważyłaby wiarygodność Polski jako partnera szanującego reguły solidarności, na których zbudowano całą Unię Europejską.

2. Charakter programu i błąd oceny wyłącznie finansowo-księgowej

Horyzont Europa nie jest funduszem kohezyjnym opartym na kluczu alokacyjnym, lecz programem konkurencyjnym, w którym środki trafiają do najlepszych projektów niezależnie od kraju pochodzenia wnioskodawcy. Ocena uczestnictwa wyłącznie przez pryzmat relacji „wplacona składka – pozyskane środki” pomija specyfikę tego instrumentu. Bilans uczestnictwa w programach ramowych wykracza poza proste zestawienie wpłat i wypłat: obejmuje dostęp do najlepszych europejskich zespołów i infrastruktur badawczych, transfer wiedzy i technologii, umiędzynarodowienie kadr oraz długofalowe efekty gospodarcze.

Według raportu Centrum Łukasiewicz „Nowy horyzont, nowe możliwości” z 2025 r., sporządzonego na podstawie danych Krajowego Punktu Kontaktowego, z jednego euro wpłacanego przez Polskę do budżetu Horyzontu Europa wraca obecnie do kraju 63 eurocenty, a w przypadku grantów Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych (ERC) – jedynie 37 eurocentów. Dane te nie są argumentem za wycofaniem się z programu, lecz za inwestycją w zdolności pozyskiwania projektów, tym bardziej, że według szacunków każde euro zainwestowane w kolejny program ramowy może wygenerować nawet 11 euro wzrostu PKB. Obserwacje pokazują, że dotychczasowe granty Horyzontu Europa otwierają kolejnym zespołom drogę do pozyskiwania europejskiego finansowania badań.

3. Przyczyny relatywnie niższej skuteczności polskich podmiotów

Niższa od oczekiwanej skuteczność polskich wnioskodawców nie wynika z konstrukcji programu, lecz z uwarunkowań krajowych, do których należą w szczególności:

- brak skutecznych mechanizmów wsparcia wnioskodawców na etapie przygotowania aplikacji, przy wysokim nakładzie pracy na przygotowanie konkurencyjnego wniosku i wskaźniku sukcesu rzędu kilkunastu procent;
- wciąż zbyt mała liczba doświadczonych koordynatorów projektów i menedżerów po stronie polskich instytucji;
- wciąż niedostateczna, choć szybko rosnąca, obecność polskich ekspertów w systemie oceny projektów Komisji Europejskiej – liczba zakontraktowanych ekspertów z Polski wzrosła z 4073 (maj 2025 r.) do 8402 (czerwiec 2026 r.), co dało Polsce 8. miejsce w UE, jednak wciąż na poziomie zbliżonym do znacznie mniejszej Portugalii i wyraźnie poniżej największych państw członkowskich;
- zbyt niski poziom zaangażowania polskiego przemysłu w projekty programu Horyzont Europa.

4. Rekomendowane działania

Rada Główna rekomenduje na forum unijnym:

- zabieganie o utrzymanie i wzmocnienie instrumentów pakietu Widening, który w propozycji na kolejną perspektywę finansową ma zostać zwiększony o 58%;

- dążenie do udziału Polski w zarządzaniu nowym Europejskim Funduszem Konkurencyjności (ECF);
- zgłaszanie obszarów tematycznych istotnych z polskiego punktu widzenia, m.in. technologii podwójnego zastosowania i bezpieczeństwa, technologii dla systemu energetycznego opartego na OZE, cyberbezpieczeństwa oraz badań kardiologicznych i onkologicznych.

W wymiarze krajowym Rada Główna rekomenduje działania systemowe, w tym:

- premiowanie uczelni i instytutów za pozyskiwanie grantów europejskich w systemie ewaluacji jednostek naukowych;
- zwiększanie systemowych zachęt do budowania strategicznych partnerstw i konsorcjów międzynarodowych oraz większe umiędzynarodowienie uczelni;
- elastyczne ścieżki kariery naukowców oraz odciążenie najlepszych badaczy od obowiązków dydaktycznych;
- systemowe wsparcie organizacyjne na etapie przygotowania i realizacji wniosków, w tym zespoły menedżerów projektów przejmujące obsługę administracyjną;
- dalsze intensywne wspieranie rejestracji i kontraktowania polskich ekspertów w bazie Komisji Europejskiej;
- zachęty dla przemysłu do większego zaangażowania w pozyskiwanie projektów z funduszy europejskich;
- uruchamianie – wzorem innych państw, w tym Grupy Wyszehradzkiej – konkursów krajowych agencji wykonawczych, w których wnioski i ich ocena odbywają się według mechanizmów identycznych z obowiązującymi w programie Horyzont Europa.

5. Spójność z kierunkiem działań krajowych

Za utrzymaniem zaangażowania przemawia również kierunek obrany przez krajowe instytucje. Rada Narodowego Centrum Nauki zdecydowała, że od 2028 r. kierownik projektu, który w ciągu ostatnich 10 lat otrzymał co najmniej dwa granty OPUS, będzie mógł ubiegać się o kolejny dopiero po wcześniejszym złożeniu wniosku w programach ERC. Krajowy regulator finansowania badań podstawowych sam uznał zatem, że właściwą drogą jest zachęcanie doświadczonych naukowców do aplikowania o środki europejskie – w celu dywersyfikacji źródeł finansowania nauki. Ograniczanie udziału w Horyzoncie Europa byłoby działaniem dokładnie odwrotnym.

Wyniki poszczególnych jednostek polskich pokazują, że systematyczne budowanie zdolności aplikacyjnych, sieci kontaktów i doświadczenia w przygotowywaniu wniosków owocuje znaczącym wzrostem liczby zdobytych grantów. Dowodzi to, że słabszy bilans finansowy Polski nie jest cechą programu, lecz efektem niewystarczającej dotychczas skali zaangażowania, którą można zmienić bez ograniczania dostępu do środków.

Konkluzja

Ograniczenie finansowania udziału Polski w programie Horyzont Europa zahamowałoby rozpoczęty pozytywny trend, osłabiłoby całą architekturę międzynarodowego finansowania badań (obejmującą również m.in. Europejską Agencję Obrony i Europejską Agencję Kosmiczną) oraz podważyłoby pozycję Polski jako wiarygodnego partnera we Wspólnocie. Zamiast zastanawiać się, jak wycofać środki z programu, należy skupić wysiłki na budowaniu doskonałości polskiej nauki i skuteczności aplikacyjnej polskich podmiotów – tak, aby Polska stała się także finansowym beneficjentem Horyzontu Europa i jego następcy.

Uchwałę otrzymuje Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Przewodniczący
Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego

dr hab. Marcin Pałys, prof. UW